

Schrijven is goud

Geestelijke begeleiding bijeen gelezen
in brieven, gebeden en gedachten.

Bert de Wit

Narratio

Voor mijn zeer geliefde kinderen

ISBN: 978 90 5263 944 4

NUR: 707

Illustratie omslag: © krijttekening van Bert de Wit

© 2016 theologische uitgeverij Narratio,
Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem.
Actuele informatie is te vinden op
www.narratio.nl e-mail: info@narratio.nl
Onze uitgaven zijn ook te koop via de boekhandel en
www.kerkboek.nl (ook in België).

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

Inhoud

Aan de lezer	5
<i>‘Waarom zou ik dit lezen?’</i>	
Gebed	8
<i>Vroeger</i>	
Een gouden brief	9
<i>In zijn hart een schrijver</i>	9
<i>‘Een brief aan mijn zeer geliefde kinderen...’</i>	13
<i>Schrijven is schatgraven</i>	17
<i>Nooit afgeschreven</i>	19
Gebed	21
<i>Doopwater</i>	
Ik schrijf niet...	22
<i>Een eenzijdig maar niet vergeefse poging tot correspondentie met W. Schortinghuis (1700-1750) over zijn ‘vijf nieten’</i>	
<i>Onderwerpen van de brieven</i>	23
<i>Brief I tot en met XXV</i>	26
Gebed	99
<i>Zwijgen is goud</i>	
Begeleidend schrijven	100
<i>Ik begeleid niet</i>	100
<i>Kijken als naar de lelies</i>	103
<i>Het boek van het leven</i>	106
Gebed	100
<i>Uitgeschreven</i>	
Geraadpleegde literatuur	110

Aan de lezer

Waarom zou ik dit lezen?

Een verstandige lezer stelt zichzelf deze vraag voor hij of zij een boek aanschaft, of om het even welke tekst begint te lezen. Zeker wie net als ik een trage lezer is die ook nog andere dingen te doen heeft. Een ieder zal de vraag zelf moeten beantwoorden. Als schrijver dezes heb ik mij daar niet mee te bemoeien. Wat ik wel kan doen is antwoord geven op de vraag waarom ik dit heb geschreven. Merkwaardig genoeg komt deze vraag pas achteraf bij mij op, nu ik mij richt tot de lezer.

Schrijven is voor mij als predikant een dagelijkse bezigheid. Ik schrijf preken, meditaties, gebeden, stukjes voor het kerkblad, de website, emails, brieven, notities, artikelen en bij gelegenheid een gedicht of een verhaal. Zo schrijf ik ter lering en vermaak van de lezer. Maar ik schrijf ook voor mijzelf. John Ames – de oude dominee uit *Gilead*, de roman van de Amerikaanse schrijfster Marilynne Robinson – merkt op: ‘Voor mij is schrijven altijd zoiets geweest als bidden, ook wanneer ik geen gebeden schreef, wat nogal eens voorkwam. Je hebt het gevoel dat je samen met iemand bent’ (Robinson, p. 21). Dat gevoel herken ik: als ik schrijf ben ik nooit alleen.

Tijdens de Opleiding Geestelijke Begeleiding die ik gevolgd heb, heb ik ervaren dat schrijven een methode kan zijn om de weg naar binnen te gaan. Een onderdeel van de opleiding was het schrijven van je spirituele autobiografie. Daarbij kijk je al schrijvend naar de binnenkant van je leven. Je komt ‘schrijvenderwijs’ de geestelijke weg die je bent gegaan op het spoor. Schrijven is ook een mogelijkheid om in gesprek te gaan met mensen die er niet meer of nog niet zijn. Wie een brief schrijft is in gedachten in gesprek met degene aan wie hij of zij schrijft. In feite is het schrijven van een brief een zelfgesprek.

Zo kunnen wij in gesprek gaan met voorouders, of met kinderen die nog niet geboren zijn. Zij komen tot leven in onze gedachten. Wij kunnen luisteren naar hun stemmen die weerklinken in onze levens. De grote verrassing was, dat ik al schrijvende die stemmen begon te verstaan en zo ontvankelijk werd voor hun geestelijke begeleiding.

In mijn eindwerkstuk voor de opleiding ben ik zo in gesprek gegaan met een geestelijke voorvader met wie ik nog een appeltje te schillen had. Om redenen die in de brieven worden toegelicht is Wilhelmus Schortinghuis (1700-1750) voor mij de representant van de geestelijke vaders uit mijn jeugd. In zijn ‘vijf nieten’ tegen het ‘ik’ (‘ik wil niet, ik kan niet, ik weet niet, ik heb niet en ik deug niet’) las ik een samenvatting van de negatieve spiritualiteit waarmee ik als catechisant werd opgepadeld. Het leek mij zinvol om eens in gesprek te gaan met Schortinghuis. Om te zien of er toch niet goud verborgen lag in zijn duistere ‘vijf nieten’. Ik heb 25 brieven aan Schortinghuis geschreven, omdat zijn beroemde boek – *Het Innige Christendom* – bestaat uit 25 uitvoerige samenspraken. In de gesprekken tussen vier personages – Onbegenadigde, Kleingelovige, Begenadigde en Geoefende – is de schrijver eigenlijk met zichzelf in gesprek. In mijn brieven meng ik mij in dat gesprek. Het is een eenzijdige maar niet vergeefse poging tot correspondentie geworden. Het hoofdstuk getiteld ‘Ik schrijf niet...’ bevat deze correspondentie en vormt het hoofddeel van deze bundel.

Schrijven om het goud op te delven dat verborgen ligt langs hun levensweg is iets wat velen voor mij hebben gedaan. Het oervoorbeeld is uiteraard Augustinus, die in zijn *Belijdenissen* zijn spirituele weg beschrijft in de vorm van een gebed, een lange brief aan God. De kerkvader is mij echter te groot om tot voorbeeld te kunnen dienen. Mijn grote voorbeeld vond ik dichterbij huis, in een brief van mijn opa aan zijn kinderen die hij in 1922 heeft geschreven, toen hij dacht dat hij zou sterven. Het eerste hoofdstuk – ‘Een gouden brief’ – is aan dit geestelijke erfstuk gewijd.

Het derde hoofdstuk heb ik geschreven om het goud dat ik al schrijvende heb gevonden te verzilveren ten behoeve van de praktijk van geestelijke begeleiding. Het geestelijke leven is per definitie nogal zweverig. Maar juist in de geestelijke begeleiding wordt het mystieke leven bespreekbaar. Het geestelijke leven blijkt zo aards als een mens kan zijn. En iedereen kan er over meepraten, want de Geest gaat om in ieder mens.

Tussen de hoofdstukken heb ik teksten geplaatst van gebeden die ik ooit heb uitgesproken in kerkdiensten. Meer nog dan schrijven is bidden voor mij oefenen in het luisteren naar de ongehoorde stem die spreekt vanuit mijn ziel, naar het fluisteren van de Geest die voor ons pleit met woordloze zuchten (Romeinen 8:26). De gebeden zijn uit hun liturgische verband gerukt en in het kader van deze bundel gezet, om aan te geven dat al het geschrevene gelezen mag worden als een gebed.

Als bijlage heb ik een lijstje met geraadpleegde literatuur toegevoegd, voor de lezer die wil weten waar ik bepaalde dingen vandaan heb. In de teksten wordt zo weinig en zo sober mogelijk naar literatuur verwezen, omdat niet de indruk mag ontstaan dat deze bundel om de wetenschap geschreven is. Het gaat om een innerlijk weten. Wat ik hoop is dat wat ik heb geschreven voeding zal geven aan het zelfgesprek van de lezer en zo zal helpen de eigen levensweg te zien in het licht van de Eeuwige.

Barendrecht, november 2015

Vroeger

Het is niet meer zoals vroeger:
op zondagmorgen in de kerk,
met gepoetste schoenen
en gekamde haren
op de vaste plek.

Wij zitten hier anders:
niet meer zo schoon en onschuldig,
niet vanzelfsprekend
als kinderen in een overzichtelijke wereld,
zo argeloos, zonder vragen
omdat alles is zoals het hoort te zijn.

Wij staan voor U met lege handen,
in verwarde toestand,
ontheemd en ontlusterd:
wij weten niet vanwaar wij komen
en waarheen wij gaan,
waartoe dit alles
en waarom wij,
of juist die ander.

Wij komen om te voorkomen
dat wij door vragen worden begraven.
Wij komen anders samen dan voorheen,
met en namens al die namelozen
die zichzelf zijn kwijtgeraakt;
die hunkeren naar een bekende stem,
een vertrouwd geluid,
naar thuiskomen,
verwacht worden,
bemind te zijn.

Heer, ontferm U!

Een gouden brief

In zijn hart een schrijver

Op een goede dag begon mijn opa te schrijven. Hij vond dat zelf heel bijzonder, want hij was bang geweest dat het er niet meer van zou komen. Niet omdat hij zoals de meeste mislukte schrijvers er eigenlijk geen zin in had. Hij had er misschien wel teveel zin in, het voelde als een drang in zijn hart, een soort hartenlust. Het kwam er alleen niet uit omdat hij crepeerde van de buikpijn. Hij dacht dat hij dood ging. En er was nog iets dat hem weerhield om de pen op te nemen. Behalve een lichamelijke ervoer hij ook een geestelijke weerstand die hij omschreef als ‘aanvechtingen van de vorst der duisternis’. In zijn beleving was de geestelijke tegenstand een grotere last dan het lichamelijke ongemak. De grootste blokkade om tot schrijven over te gaan, was – zo stel ik mij voor – een duivels stemmetje dat hem influisterde dat het allemaal onzin was wat hij verlangde te schrijven. Hij zag het schrijven dan ook als genade. Een bewijs dat de Eeuwige zich ontfermt over wie zich in hun moeite en pijn tot Hem wenden. Het schrijven zag hij als een overwinning van die Ene over wie hij verlangde te schrijven. Die Ene vervulde zijn hart, zo dat het op barsten stond. Hij moest er uit en Hij heeft er zelf voor gezorgd dat opa kon gaan schrijven. Zo ongeveer, maar dan in andere woorden, beschrijft hij het wordingsproces van zijn brief.

Daniël de Wit was een kleine man. Naast een paar statische portretjes is er één foto van hem bewaard gebleven waarop hij te zien is in zijn dagelijkse gangetje, wandelend op een brug in Gouda. Een man met een pet, hand in zijn zak en een grijns op zijn gezicht. Zijn carrière laat zich kort samenvatten: van boerenknecht tot plantsoenarbeider. In zijn vrije tijd zat hij weliswaar in het bestuur van de plaatselijke kiesvereniging van de S.G.P. en was hij ouderling in de Gereformeerde Gemeente,

maar die functies bieden nog geen stof tot schrijven. Misschien heeft hij als kind gefantaseerd, zoals Kees, de jongen uit het boek van Theo Thijssen, dat hij op een dag nog eens een groot en avontuurlijk verhaal zou schrijven dat door de meester op school zou worden voorgelezen in de loze kwartiertjes aan het einde van de dag. De jongensdromen van mijn opa zijn niet bewaard gebleven. Hij moest ‘kort door dit leven’, schreef hij aan zijn kinderen. En dat was goed voor hem, dacht hij, want het was ‘de Heere’ die hem kort hield.

Als hij de brief aan zijn kinderen niet had geschreven, was hij voor mij niet meer geweest dan een naam met jaartallen in mijn familieregister: Daniël de Wit (1883-1932). Toen hij stierf was mijn vader, Janus de Wit, elf jaar oud. En aangezien mijn vader overleed toen ik nog maar twee jaar oud was, heb ik nooit veel over opa de Wit horen vertellen. Daar kwam nog bij dat mijn vader zoveel van mijn moeder hield, dat hij om haar Gouda had verlaten en naar de Gelderse Achterhoek waar zij vandaan kwam was geëmigreerd. De familie De Wit kwam voor mij pas dichterbij toen ik in Gouda aan de reformatische Pedagogische Academie De Driestar ging studeren en bij tante Gretha, de oudste zus van mijn vader, in de kost ging. Zij vertelde me de enige anekdote over mijn opa die ik van iemand die hem gekend heeft heb gehoord. Omdat het zonde zou zijn als het werd vergeten schrijf ik het op:

Je opa werkte bij de plantsoendienst en die gemeentearbeiders waren nogal grof in de mond. Dat was hij niet, hoor. Hij had een innerlijke waardigheid waar zelfs dat ruige volk diep respect voor had. Maar hij had ook gevoel voor humor. Want op een keer, tijdens de schaft of zo, hadden de arbeiders het over rijke mensen, de regering en zo, hoe goed die het wel niet hadden, terwijl zij hard moesten werken voor weinig geld. Ze waren allemaal socialistisch, laat ik maar zeggen. Maar je opa had de fijnzinnigheid om ze met een grapje de mond te snoeren. Hij zei... het is eigenlijk wel rare praat, maar hij kon de taal van die mensen spreken, begrijp je? Hij zei: “Nou, al ben je zo rijk als de koningin en je ken niet poepen... Ben je dan gelukkig?”

Het was een verhaal dat helemaal niet paste bij tante Gretha, maar dat ontdekte zij zelf pas toen ze bij de clou was aanbeland. Ze moest er een beetje van blozen. Ze had zich even laten gaan in een zeldzame vrolijke bui. Ik zag ineens een andere kant van de familie De Wit. De De Witten waren in mijn beleving afstandelijke, ingetogen en vooral ernstige mensen. Af en toe kwamen er een oom en tante op bezoek bij ons in de Achterhoek. Dan voelde ik dat mijn moeder wat gespannen was en wij, als kinderen, probeerden ons netjes te gedragen. Zij waren van een nog zwaarder geloof dan wij. Ze droegen donkere kleren, aten met mes en vork en spraken in keurige zinnen, weliswaar met een Gouds accent. Mijn vader moest wel een buitenbeentje in de familie zijn geweest. Want volgens de verhalen was papa een grappenmaker, een gangmaker op feestjes en een avontuurlijke levensgenieter. Bovendien was hij getrouwd met mijn moeder die in alles het tegendeel was van tante Gretha. Totdat die mij dit verhaaltje over opa vertelde. Het paste precies bij die foto van hem op een brug in Gouda: die grijns naar iemand aan de overkant van de weg. Mijn vader leek op zijn vader. En tante Gretha herkende mijn vader in mij, anders had ze me dit verhaal nooit verteld.

Nu pas – nu ik het ondeugende verhaaltje van tante Gretha over opa heb opgeschreven – zie ik daarin de liefde. In het vertellen liet zij haar liefde zien, voor haar vader, en ook voor haar jongere

broer. En als ik nu weer naar de foto kijk van opa aan de wandel, voel ik die liefde. Dit was een man om van te houden. En ik zie de liefde die hij schonk. Opa hield van zijn vrouw, van zijn kinderen, van zijn collega's die hij liet lachen en van degene aan de overkant naar wie hij glimlachte. Hij zou vast ook van mij hebben gehouden, als hij niet dertig jaar voor ik werd geboren was overleden.

Een kleine tien jaar voor zijn overlijden, meende mijn opa dat hij zou sterven. Op 29 december 1922 schreef hij een brief aan zijn zes kinderen, van wie mijn vader de jongste was. Later werden nog drie kinderen geboren, want opa kreeg nog tijd van leven. Ik weet niet hoe hij zijn brief heeft nagelaten. Misschien in een gesloten enveloppe, met een instructie dat deze na zijn overlijden mocht worden geopend? Of zou hij de brief zelf aan zijn kinderen hebben voorgelezen? In elk geval is de brief bewaard gebleven. Iemand heeft hem zelfs uitgetypt en met carbonpapier kopieën gemaakt voor alle kinderen. Ik herinner mij vaag een doorslag: blauwe letters op vergeeld papier. Waar ik die heb gezien en waar die is gebleven weet ik niet meer. Ik was op een leeftijd waarin het verleden mij niet zo interesseerde. De brief zou voor mij verloren zijn gegaan, als niet de heer W.M. Sturm uit Serooskerke een levensschets geschreven had van mijn oom Willem, de oudste broer van mijn vader. Willem de Wit (1906-1954) was predikant in de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Het aardige is dat ik naar hem ben vernoemd (en naar oom Gijsbert, de op één na oudste broer van mijn vader) en dat ik ook predikant ben geworden. Helaas was oom Willem al gestorven toen ik werd geboren. Ik heb hem nooit om raad kunnen vragen. Maar in 1997 verscheen zijn biografie: *Hij is getrouwd. Uit het leven van ds. W. de Wit*. Volkomen terecht werd daarin aandacht besteed aan het leven van opa en oma De Wit en hun geestelijke nalatenschap. Want dat is de bron geweest waaruit oom Willem heeft gedronken. Tot mijn grote vreugde vond ik in dat boek de complete tekst van de brief van opa terug (Sturm, pp. 18-22). De vaders gaan niet lang mee in mijn familie. Ik heb maar kort of

helemaal niet van ze kunnen genieten. Vooral nadat ik zelf vader geworden was heb ik hun vaderlijke aandacht gemist. Ik verlangde naar een geestelijke begeleider die mij kon helpen om mijzelf opnieuw te ontdekken. De afscheidsbrief van opa is voor mij zo bijzonder, omdat ik daarin iets van die geestelijke begeleiding ontvang. Ik voel mij aangesproken, als een 'zeer geliefd' kleinkind aan wie iets kostbaars wordt toevertrouwd. Het is een gouden brief die ik graag zou willen doorgeven, aan mijn eigen kinderen en aan iedereen die als een kind verlangt naar geliefd te zijn. Opa de Wit zou daar vast geen bezwaar tegen hebben gemaakt.

Een brief aan mijn zeer geliefde kinderen

Ja, elk der vorsten zal zich buigen,
En vallen voor Hem neer;
Al 't heidendom Zijn lof getuigen,
Dienstvaardig tot Zijn eer.
't Behoeftig volk in hunne noden,
In hun ellend' en pijn,
Gans hulpeloos tot Hem gevloeden,
Zal Hij ten Redder zijn.

Psalm 72:6

Al geruime tijd drang in mijn hart gehad hebbende, een brief te schrijven, welke ik aan mijn zeer geliefde kinderen mocht achterlaten, daar wij allen mensen zijn van een dag en niet weten de dag onzer dood. En daar het mij toeschijnt dat de Heere mij in het midden der jaren van u, mijn zeer geliefde kinderen, zal wegnemen en ik u geen schatten der aarde kan achterlaten. Want het heeft de Heere goedgeacht die schatten mij niet te geven. Want daar zou ik gewis mijn hart op gezet hebben; de oneindige liefde Gods heeft het mij eens getoond, dat het mij niet toevertrouwd was, maar dat ik kort door het leven moest om de Heere nodig te hebben.